

Riistantutkimuksen tiedote 202B:1-7. Helsinki 16.8.2005

Sjöfågelstammarnas storlek och föryngring år 2005

*Hannu Pöysä, Marcus Wikman, Esa Lammi och Risto A.
Väisänen*

Sjöfåglarnas sammanlagda stammar förblev på samma nivå som år 2004. Gräsanden, som är vår viktigaste viltand, uppvisade ingen nämnvärd förändring i stammen från ifjol. Också bläsandens, knipans och sothönans stammar var närmast oförändrade. Krickan däremot ökade kännbart från år 2004. Ett flertal arter uppvisar skillnader i stammarnas växlingar mellan landets södra och norra delar. Gräsand och kricka ökade i söder men minskade i norr. Gräsandens föryngring lyckades rekordartat bra. Också krickans och bläsandens föryngring var bättre än ifjol, medan knipan inte lyckades särskilt bra. Föryngringen blev klart sämre än ifjol. Gräsandens och knipans häckningsframgång var likartad i norr och söder. Däremot lyckades bläsandens och krickans häckning betydligt bättre i söder, medan föryngringen i norra Finland var sämre än året innan.

Professor Hannu Pöysä, Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet, Yliopistokatu 6, 80100 Joensuu, tel. 0205 751 401, planerare Marcus Wikman, Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet, PB 2, 00791 Helsingfors, tel. 0205 751 272, forskare Esa Lammi och Risto A. Väisänen, Naturhistoriska centralmuseet, PB 17 (N. Järnvägsгатan 13), 00014 Helsingfors universitet

Par- och unglullräkningarna av insjöänder är ett samarbetsprogram mellan Naturhistoriska centralmuseet och Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet. Räkningar görs över hela landet och den största delen av arbetet görs frivilligt av jägare och ornitologer. De häckande stammarnas storlek inventeras i två räkningar i maj och föryngringen med en kullräkning i juli. Sjöfågelräkningen är en del av Vilt- och fiskeriforskningsinstitutets program för övervakningen av viltstammarna. I första hand räknas de viktiga arterna gräsand, kricka, bläsand, knipa och sothöna, men räkningen ger också riklig information om övriga fåtaligare arter.

Jämförelserna mellan åren 2004 och 2005 är baserade på räkningar på 558 lokaler och föryngringstalen på 369 lokaler. I jämförelserna godkänns endast lokaler där räkning gjorts bägge åren. Årliga förekomstindex bygger alltid på räkningar som gjorts på samma lokal två år i rad. Indextalen har ytterligare omräknats så att de blir jämförbara över hela den period då räkningar gjorts.

Totalstammarna är oförändrade

Ingen märkbar förändring kunde ses i sjöfågelartenas totalstam från ifjol (tabell 1) och följaktligen ligger grafen för förekomsten under medelvärdet nu för sjunde året i rad (fig. 1). Totalt förblev stammarna på fjolårsnivå såväl i norra som i södra Finland.

Totalstammarnas förändringar stabiliseras av att flera talrika arters stammar förblev närmast oförändrade från ifjol. Krickan avviker från det här mönstret och visar en tydlig ökning från ifjol. Ökningen gäller endast södra Finland; i norr minskade krickstammen. Också gräsanden gick tillbaka i norr men ökade i söder. Bläsanden verkar ha ökat i antal i norra Finland, men uppgifterna är så knappa att det finns anledning att ställa sig skeptisk till förändringen. Knipans stammar har föblivit oförändrade över hela landet. För sothönans del noterades ingen förändring och artens stammar fortsätter att ligga på bottennivå för hela övervakningsperioden. Storskraken verkar ha minskat kännbart över hela landet.

Tabell 1. Sjöfåglarnas parantal på jämförbara lokaler åren 2004 och 2005. Summan för alla arter omfattar också de fåtaliga arter som inte finns upptagna i tabellen. Index för år 2005 anger i procent hur många par som blev observerade jämfört med år 2004. Södra Finland (S-F) = området söder om Uleåborgs län och norra Finland (N-F) = Lapplands och Uleåborgs län.

	Häckande par								
	S-F		N-F		Hela landet		Index 2005		
	2004	2005	2004	2005	2004	2005	S-F	N-F	Tot.
<i>Gräsand</i>	439	483	135	112	574	595	110	83	104
<i>Kricka</i>	327	464	132	113	459	577	142	86	126
<i>Bläsand</i>	188	177	20	32	208	209	94	160	100
<i>Knipa</i>	770	725	283	268	1053	993	94	95	94
<i>Sothöna</i>	168	162	1	5	169	167	96	–	99
<i>Stjärtand</i>	36	44	13	2	49	46	122	–	94
<i>Skedand</i>	87	72	2	4	89	76	83	–	85
<i>Vigg</i>	77	79	35	29	112	108	103	83	96
<i>Brunand</i>	43	32	0	1	43	33	74	–	77
<i>Storskrake</i>	70	49	25	17	95	66	70	68	69
<i>Alla arter</i>	2782	2810	729	660	3511	3470	101	91	99

Relativt kraftiga årliga och regionala växlingar verkar vara typiska för krickan. Den här gången ökade krickan särskilt i södra Finland och svaga tillbakagången i norr hänger troligen samman med väderleksförhållandena under vårflyttningen. Våren var tidig, men efter den varma perioden i början av april föll temperaturen och det kyliga vädret fortsatte långt in i maj. Uppenbarligen har en del krickor avbrutit flyttningen och stannat för att häcka längre söderut än avsett. Krickans kraftiga årliga och regionala växlingar styrs sannolikt av väderleksfaktorer. Föregående års föryngring förklarar inte dessa växlingar. Övriga arters växlingar ligger inom gränserna för den normala årsvariationen. Gräsandens och knipans stammar har varit förbluffande stabila över den sista tioårsperioden.

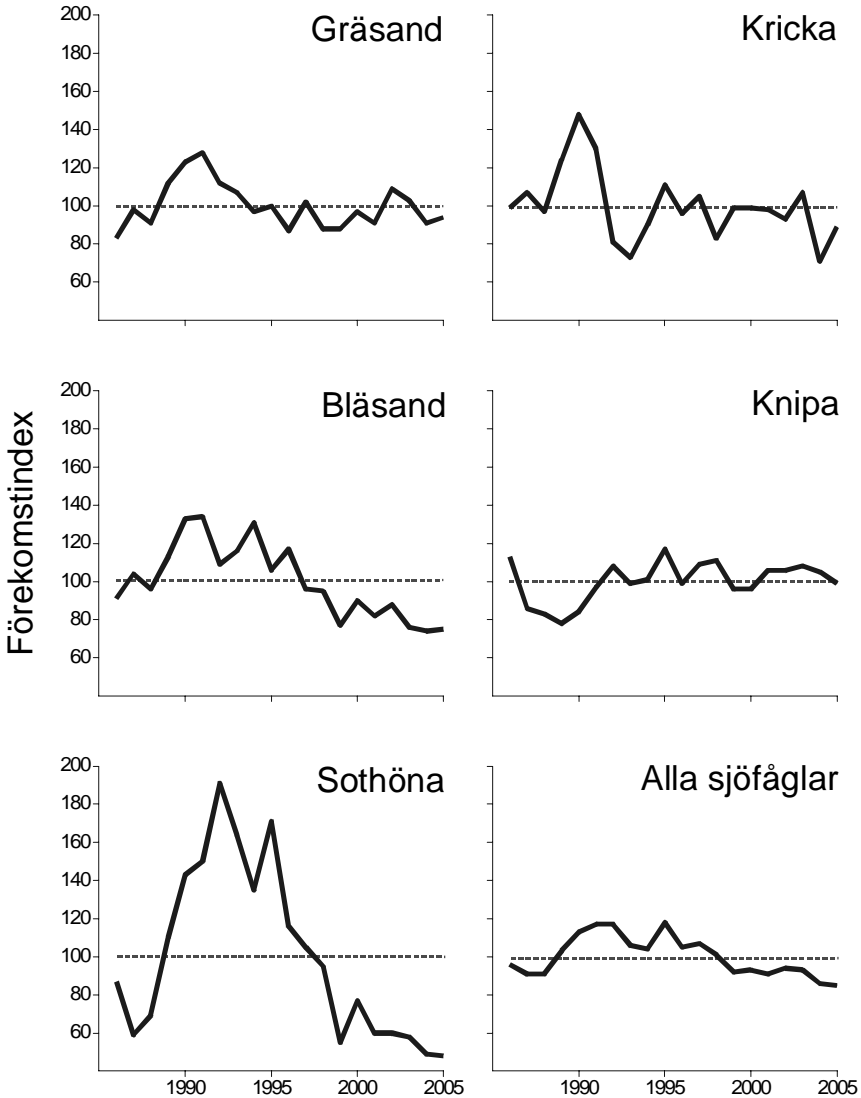

Fig. 1. Växlingarna i gräsandens, krickans, bläsandens, knipans, sothönans och samtliga sjöfåglars stammar åren 1986–2005. Index 100 = medelvärde för hela perioden 1986–2005.

Tabell 2. Antalet räknade ungpullar och kullstorlek för de mest talrika arterna åren 2004 och 2005. Föryngringsindex beaktar såväl antal kullar som kullstorlek och anger ungpulproduktionen i procent jämfört med år 2004.

	<i>Antal kuller</i>		<i>Kullstorlek</i>		<i>Index</i>
	2004	2005	2004	2005	2005
<i>Gräsand</i>	160	183	5,5	6,1	127
<i>Kricka</i>	78	82	4,4	4,8	115
<i>Bläsand</i>	57	63	5,1	5,2	113
<i>Knipa</i>	243	205	4,2	4,1	82

Gräsandens föryngring var rekordartad god

Med undantag av knipan lyckades de talrika viltändernas föryngring bra. Gräsandens häckningsframgång var betydligt bättre än året innan (tabell 2) och föryngringsindex är det högsta under hela övervakningsperioden (fig. 2). Också krickans och bläsandens föryngring förbättrades, medan knipan lyckades klart sämre än ifjol. I årets räkning påträffades fler gräsandskullar än ifjol och kullarna var större. Knipans kullstorlek var oförändrad men i räkningen sågs avsevärt färre kullar än ifjol.

Gräsandens häckningsframgång var stor såväl i södra som norra i Finland (föryngringsindex 124 % och 123 %). Knipans föryngring däremot var betydligt sämre än ifjol både i söder (90 %) och i norr (61 %). Krickan och bläsanden uppvisade tydliga regionala skillnader i föryngringen. Bägge lyckades väl i södra Finland (index 144 % för krickan och 154 % för bläsanden). I norr var häckningsframgången betydligt sämre än ifjol (index 77 % för krickan och 59 % för bläsanden).

Tidtabellen för speciellt de tidiga flyttarnas häckning är stor utsträckning beroende av hur våren framskrider och speciellt viktig är tidpunkten för islossningen. I år var våren tidig och följaktligen kunde de viktigaste arterna börja sin häckning tidigt. Under senare hälften av april inföll en period av kallt väder som kan ha fördröjt tiden för omläggning och eventuellt också försenat häckningens början för de sena arterna. Hos gräsanden har

förekomsten av ungpullar av mycket olika ålder varit iögonfallande. Under ungpullräkningen var ända den största delen av kullarna välutvecklade. Detta innebär att merparten av de honor som lyckats i häckningen har kunnat påbörja ruggningen i god tid. Gamla kniphonor lämnar normalt sina häckningsområden långt innan jaktens början, vanligen redan mot slutet av juli i södra Finland.

Den tidiga häckningen medför att förekomsten av gamla ruggande honor som inte är förmögna att flyga torde bli rätt ringa vid jaktens början. Det är dock skäl att minnas att änderna häckar senare i norra Finland och där förekommer alltid ett antal ruggande honor som inte flyger då jakten inleds.

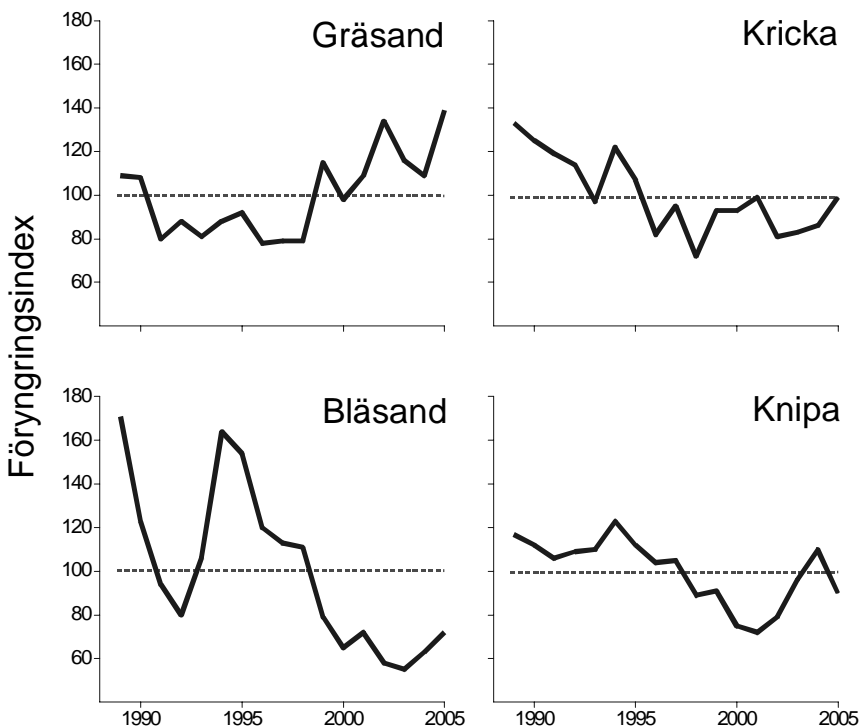

Fig. 2. Växlingarna i gräsandens, krickans, bläsandens och knipans föryngring åren 1989–2005. Index 100 = medelvärde för hela perioden 1989–2005.